

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04 UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT. 24
ZESPÓŁ REALIZACJI 00 - 503 W A R S Z A W A
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17 TELEFAX 629 - 40 - 89
INTERNET: <http://www.korpo.pol.pl/cbos> E-mail: cbos@pol.pl

BS/37/37/98

ZASOBY DÓBR TRWAŁEGO UŻYTKU W SPOŁECZEŃSTWIE POLSKIM

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, MARZEC '98

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

SPIS TREŚCI

MAJĄTEK TRWAŁY I WYPOSAŻENIE GOSPODARSTW DOMOWYCH	1
<i>Domy, mieszkania, działki</i>	3
<i>Wyposażenie w sprzęt AGD</i>	5
<i>Telefony i przedmioty elektroniki użytkowej</i>	7
<i>Sprzęt sportowy i treningowo-rehabilitacyjny</i>	10
<i>Księgozbiory, dzieła sztuki i inne przedmioty użytkowe</i>	11
WYPOSAŻENIE GOSPODARSTW JAKO WSKAŹNIK KONDYCJI EKONOMICZNEJ	13

Zasoby dóbr trwałego użytku są jednym z głównych wymiarów zróżnicowania ekonomicznego społeczeństwa polskiego. CBOS od dawna monitoruje stan tych zasobów, ich strukturę oraz dynamikę zmian ilościowych. W lutowym sondażu¹ dokonano kolejnego pomiaru majątku trwałego oraz wyposażenia gospodarstw domowych.

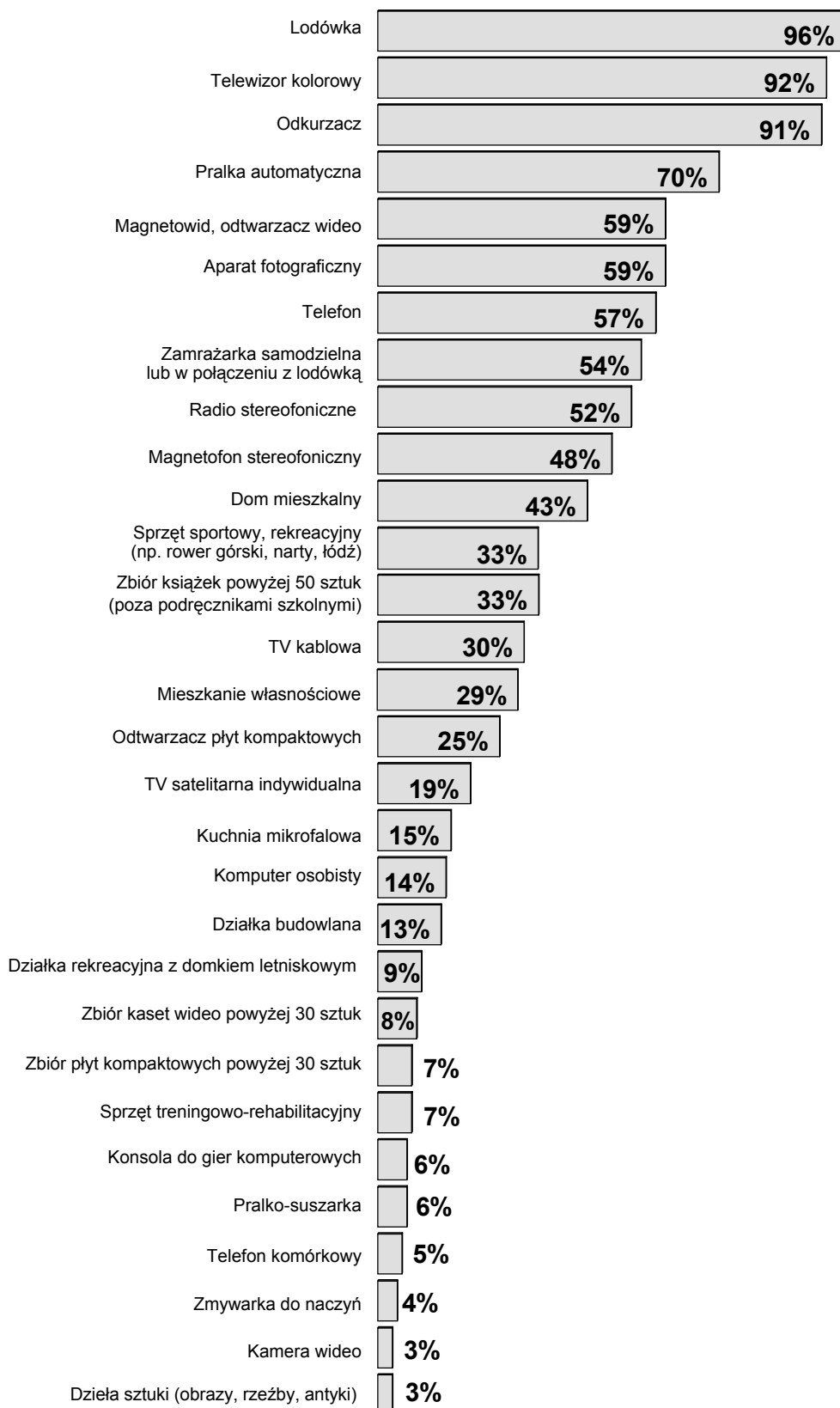
MAJĄTEK TRWAŁY I WYPOSAŻENIE GOSPODARSTW DOMOWYCH

Wyposażenie gospodarstw w dobra trwałego użytku jest ważnym wskaźnikiem zróżnicowania ekonomicznego społeczeństwa, a porównanie stanu posiadania w różnych okresach dobrze oddaje kształtowanie się aspiracji ekonomicznych oraz możliwości w zakresie zaspokajania potrzeb konsumpcyjnych.

W wyposażeniu gospodarstw domowych znalazły się dobra, przedmioty, sprzęty i urządzenia różnej wartości rynkowej i różnorodnego przeznaczenia, zaspokajające zarówno potrzeby podstawowe (lodówki, pralki itp.), potrzeby kulturalne (zbiory książek, dzieł sztuki, płyt CD), jak i będące symbolem luksusu lub mające znaczenie prestiżowe (różne dobra luksusowe, np. kamera wideo, pralko-suszarka). Ta niejednorodna, ale bogata lista dóbr dobrze oddaje ogólny stan posiadania Polaków i standard wyposażenia gospodarstw domowych.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (93) przeprowadzono w dniach 19-24 lutego ‘98 na 1167-osobowej reprezentatywnej próbie losowej dorosłych Polaków.

RYS. 1. MAJĄTEK TRWAŁY I WYPOSAŻENIE GOSPODARSTW DOMOWYCH

Domy, mieszkania, działki

Prawie co druga polska rodzina mieszka we własnym domu - zdecydowanie częściej na wsi (75%) i w miasteczkach (31%) niż w pozostałych miastach, zwłaszcza największych (14%). We własnych domach mieszka 94% rolników i „tylko” 30% przedstawicieli kadry kierowniczej i inteligencji - grupy, która wyróżnia się zamożnością i stanem posiadania innych dóbr składających się na majątek gospodarstw domowych. Więcej właścicieli domów jest wśród najbiedniejszych niż najzamożniejszych. Paradoksalnie, im niższe wykształcenie, tym większy odsetek właścicieli domów mieszkalnych. W większości przypadków posiadanie domu nie ma związku z sytuacją materialną badanych, ale jest raczej konsekwencją rolniczego charakteru naszego kraju i tradycji, zgodnie z którą każde gospodarstwo wiejskie musi posiadać własny dom.

W ciągu ostatnich dwóch lat nastąpił trudny do wyjaśnienia spadek (z 49% w roku '96 do 43% w roku '98) odsetka gospodarstw mieszkających we własnym domu. Jedną z możliwych interpretacji może być przypuszczenie, że mamy do czynienia ze zjawiskiem opuszczania starych, nie nadających się do remontu lub zniszczonych domów. A może wyjaśnieniem tej zmiany jest odnotowany w tym samym czasie wzrost odsetka osób posiadających mieszkania własnościowe?

Tabela 1

w procentach

Stan posiadania	1996	1998	
		Ogółem	w tym dwa/dwie lub więcej
Dom mieszkalny	49	43	1
Mieszkanie własnościowe	22	29	1
Działka rekreacyjna z domkiem letniskowym	8	9	-
Działka budowlana	11	13	-

Obecnie 29% ankietowanych ma prawo własności do mieszkania, które zajmuje. Rozpowszechnienie własności mieszkań indywidualnych, podobnie jak posiadanie własnego budynku mieszkalnego może być traktowane jako wskaźnik sytuacji ekonomicznej, a zarazem mieszkaniowej, tylko w aglomeracjach miejskich. Ciekawsza więc wydaje się ogólna

charakterystyka stanu posiadania „własnego kąta” z prawem własności do zajmowanego lokum. Jeśli zsumować łącznie zasoby domów i mieszkań indywidualnych, to - według deklaracji badanych - 8% gospodarstw w Polsce posiada zarówno dom, jak i mieszkanie własnościowe, a 55% gospodarstw ma albo własny dom, albo prawo własności do indywidualnego mieszkania. Łącznie więc 63% gospodarstw domowych mieszka „u siebie”, a co trzecie gospodarstwo (37%) nie ma prawa własności do zajmowanego przez siebie lokum. Wśród tych ostatnich w najgorszej sytuacji są ludzie młodzi (do 34 lat) oraz mieszkańcy miast powyżej 20 tys. ludności, a spośród grup społeczno-zawodowych: pracownicy fizyczno-umysłowi (50%) oraz robotnicy wykwalifikowani (40%) i niewykwalifikowani (41%)².

Ogólnie można skonstatować, że większość Polaków to właściciele domów lub mieszkań. Ich posiadanie silnie powiązane jest z wiekiem: im starsi ankietowani, tym częściej w swoim „dorobku życiowym” wymieniają własny dom lub mieszkanie. Nie bez znaczenia jest też wielkość zamieszkiwanej przez ankietowanych miejscowości: najwyraźniej na wsi i w małych miastach (do 20 tys. ludności) łatwiej jest „dorobić się” własnego kąta niż w większych miejscowościach. Należy jednak mocno podkreślić, że mówimy tu o zasobach mieszkaniowych gospodarstw domowych, a nie o ich warunkach mieszkaniowych. Deklaracje dotyczące własności domu lub mieszkania nie informują o standardzie cywilizacyjnym, przeludnieniu, samodzielności zajmowania domu lub mieszkania, jego stanie technicznym itp.

Uzupełnieniem danych o zasobach mieszkaniowych może być informacja, że obecnie prawie co ósme gospodarstwo (13%) posiada działkę budowlaną. Rokuje to nadzieje na wzrost zasobów mieszkaniowych w przyszłości. Przed zbytnim optymizmem powstrzymuje jednak konstatacja, że w porównaniu z rokiem ‘96 stan posiadania działek budowlanych prawie się nie zmienił, a zasoby domów się skurczyły.

Co jedenasta rodzina (9%) posiada działkę rekreacyjną z domkiem letniskowym - odsetek ten od lat pozostaje na tym samym poziomie. Posiadanie działki rekreacyjnej niezmiennie związane jest, co oczywiste, z faktem zamieszkiwania w mieście, a także wysoką pozycją społeczną i dobrą sytuacją materialną.

² Por. tabele aneksowe.

Wyposażenie w sprzęt AGD

Od roku '96 wyposażenie gospodarstw domowych w lodówki, pralki automatyczne i zamrażarki utrzymuje się mniej więcej na tym samym poziomie. Stopień ich rozpowszechnienia kaže przypuszczać, że istniejące w tym zakresie potrzeby są zaspokojone. W odniesieniu do wyposażenia gospodarstw w odkurzacze proces ten nastąpił już znacznie wcześniej. Oznacza to, że posiadanie tych artykułów przestało być wskaźnikiem zróżnicowania społecznego. Obecnie należałoby zwracać uwagę nie na ilość dóbr, ale ich jakość: markę, datę produkcji itp. Na korzyść tej tezy przemawia fakt, że 3% gospodarstw (ale: 6% przedstawicieli kadry kierowniczej i inteligencji oraz 6% najlepiej sytuowanych) ma co najmniej dwie lodówki, 3% gospodarstw jest wyposażonych w co najmniej dwa odkurzacze, a 1% ma więcej niż jedną pralkę automatyczną. Można stąd wnosić, że znaczna część gospodarstw aspiruje nie do posiadania pralki automatycznej, lodówki czy odkurzacza, ale do wymiany sprawnego jeszcze sprzętu na nowy, nowocześniejszy, lepszej jakości. Warto jednak zaznaczyć, że jakkolwiek posiadanie pralki nie wykazuje związku z sytuacją materialną rodziny, to jest ona standardowym wyposażeniem gospodarstw miejskich (od 73 do 86% w zależności od kategorii miasta), podczas gdy ponad połowa (52%) gospodarstw wiejskich nadal jej nie ma. Wydaje się jednak, że nie należy wiązać tego zjawiska z możliwościami zakupu czy też finansowymi barierami zaspokojenia istniejącego na nią zapotrzebowania. Raczej jest to związane ze stanem kanalizacji i wodociągów na polskiej wsi, które są niezbędnym warunkiem użytkowania automatu do prania.

Rozpowszechnienie zamrażarki w gospodarstwach domowych jest społecznie zróżnicowane. Im lepsza sytuacja materialna rodziny, tym większy jest odsetek posiadaczy zamrażarek, ale zdecydowanie najczęściej są one w gospodarstwach rolników (75%). Można stąd wnosić, że dobra sytuacja materialna sprzyja zaopatrzeniu domostwa w zamrażarkę, ale posiadają ją przede wszystkim te rodziny, w których jest ona niezbędna ze względu na swój użytkowy charakter (np. możliwość przechowywania większej ilości mięsa i innych produktów spożywczych w gospodarstwach rolniczych).

Tabela 2

w procentach

Wyposażenie mieszkań w sprzęt gospodarstwa domowego	1990	1992	1994	1996	1997	1998	
						ogółem	w tym: dwie/dwa lub więcej
Lodówka	97	92	97	95	96	96	3
Odkurzacz	88	-	-	-	-	91	3
Pralka automatyczna	55	50	57	62	63	70	1
Zamrażarka samodzielna lub w połączeniu z lodówką	-	31	43	50	51	54	-
Kuchnia mikrofalowa	-	2	6	7	10	15	1
Pralko-suszarka	-	6	8	6	8	6	-
Zmywarka do naczyń	-	1	2	1	3	4	-

Inne artykuły gospodarstwa domowego są zdecydowanie mniej popularne i powoli pojawiają się w naszych domach, jednak to one właśnie określają standard ich wyposażenia.

Od lat nie zmienia się stan posiadania pralko-suszarek. Ciekawe, że najmłodszy ankietowani deklarują ich posiadanie ponad dwukrotnie częściej (14%) niż przeciętnie (6%) i wielokrotnie częściej niż osoby starsze. Być może w nowo zakładanych gospodarstwach osób młodych zaczynają one od razu zastępować tradycyjne pralki automatyczne. W pralko-suszarki wyposażone są też przede wszystkim domy osób zajmujących wysoką pozycję społeczną bądź ekonomiczną. Najczęściej są one w gospodarstwach prywatnych przedsiębiorców (16%).

Zmywarki do naczyń nadal są rzadkością w gospodarstwach domowych we wszystkich grupach społecznych. Nie odnotowano również wzrostu zainteresowania nimi, choć od roku '94 podwoiła się liczba gospodarstw mających zmywarki. Z pewnością decyduje o tym zarówno wysoka cena, jak i fakt, że bez tego urządzenia można się obejść. Nie bez znaczenia zapewne jest też metraż kuchni w większości polskich domów. Częściej niż inni właścicielami zmywarek są mieszkańcy wielkich miast (10%), przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji (11%), ogólnie rzecz biorąc - przede wszystkim osoby dobrze wykształcone i znajdujące się w dobrej kondycji ekonomicznej. Niewątpliwie spośród

wszystkich sprzętów gospodarstwa domowego pralko-suszarki i zmywarki do naczyń uchodzą za dobra luksusowe, bez których gospodarstwo może funkcjonować.

Nieco inaczej przedstawia się dynamika nabywania kuchenek mikrofalowych. Chociaż polskim kuchniom daleko do powszechnego wyposażenia w „mikrofalówki”, to w ciągu ostatnich kilku lat ich liczba podwoiła się (z 6% w roku '94 do 15% w '98). Kuchenkę mikrofalową ma co trzecie gospodarstwo prywatnych przedsiębiorców (32%), co czwarte przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji oraz niższych urzędników (po 24%). Wyraźnie też jej posiadanie związane jest z położeniem społecznym i ekonomicznym badanych: im wyższe wykształcenie i lepsze warunki materialne, tym częściej „mikrofalówka” należy do standardowego wyposażenia kuchni.

Telefony i przedmioty elektroniki użytkowej

W porównaniu z rokiem '96 znacznie poprawił się stan wyposażenia gospodarstw domowych w telefony. Przez całe lata posiadanie telefonu było równie pożądane, jak niedostępne dla przeciętnego obywatela. Sytuacja taka doprowadziła do stanu naszego zapóźnienia cywilizacyjnego w dziedzinie telekomunikacji. Wydaje się, że obecnie gospodarstwa domowe w szybkim tempie nadrabiają powstałe niedobory w tym zakresie i skrzętnie korzystają z nadarzających się możliwości dostępu do tego podstawowego środka komunikowania i przepływu informacji.

Najlepiej wyposażone w telefony są gospodarstwa osób z wyższym wykształceniem (92%), przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji (88%), a następnie niższych rangą urzędników (78%) oraz przedsiębiorców pracujących na własny rachunek (71%). Ze wszystkich kategorii społecznych w najmniejszym stopniu wyposażeni w telefony są robotnicy niewykwalifikowani (30%) oraz rolnicy (38%). Im wyższe wykształcenie i lepsza kondycja ekonomiczna, tym większy odsetek ankietowanych deklaruje posiadanie telefonu.

Mimo odnotowania korzystnych zmian, wieś w porównaniu z miastem ciągle jest enklawą upośledzenia telekomunikacyjnego. Na wsi co trzecie gospodarstwo ma telefon (31%), podczas gdy w miastach jest ich co najmniej dwukrotnie więcej (od 60 do 77% w zależności od wielkości skupiska miejskiego).

Korzystanie z telefonów komórkowych można uznać za zjawisko „środowiskowe”. Korzysta z nich co trzeci prywatny przedsiębiorca (33%), co szósty przedstawiciel kadry kierowniczej i inteligencji (16%), co siódma (14%) osoba z wyższym wykształceniem i 6% pracowników umysłowych niższego szczebla. W pozostałych grupach społecznych korzystanie z telefonii komórkowej jest zjawiskiem marginalnym.

Tabela 3

w procentach

Wyposażenie mieszkań w urządzenia i sprzęt elektroniki użytkowej	1990	1992	1994	1996	1997	1998	
						Ogółem	w tym: dwie/dwa lub więcej
Telefon	23	23	36	39	47	57	1
Telefon komórkowy	-	-	-	-	2	5	0
Telewizor kolorowy	50	65	82	88	91	92	11
TV satelitarna indywidualna	3	3	9	12	16	19	0
TV kablowa	-	7	-	20	23	30	0
Magnetowid, odtwarzacz wideo	13	31	48	53	55	59	1
Odtwarzacz płyt kompaktowych	-	2	10	13	26*	25	0
Komputer osobisty	-	6	11	13	13	14	0

* Do roku '97 pytano o sprzęt audio i odtwarzacz płyt kompaktowych łącznie.

Pomijając wskaźnik wyposażenia gospodarstw domowych w telewizory kolorowe (ze względu na ich powszechność), pierwsze miejsce pod względem rozpowszechnienia zajmują magnetowidy (odtwarzacze wideo). Największa dynamika wzrostu liczby posiadanych magnetowidów zaznaczyła się na początku lat dziewięćdziesiątych. Wydaje się, że obecnie potrzeby w tym zakresie zostały zaspokojone.

Pozycja społeczna i ekonomiczna różnicuje stan posiadania magnetowidów w sposób nieregularny. Im lepsza ocena własnych warunków materialnych, tym większy odsetek posiadaczy magnetowidów, ale robotnicy niewykwalifikowani, którzy - jak wynika ze

wszystkich badań - są grupą upośledzoną ekonomicznie, mają tyle samo odtwarzaczy wideo (73%), co znajdujący się na przeciwległym biegunie zamożności przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji (70%), natomiast więcej niż osoby z wyższym wykształceniem (67%). Prawdopodobnie w podejmowaniu decyzji o zakupie tego urządzenia ważne są nie tylko możliwości finansowe, ale istniejące upodobania i styl spędzania czasu wolnego.

W porównaniu z rokiem '97 wzrósł odsetek abonentów telewizji kablowej (o 7 punktów) oraz indywidualnych odbiorców telewizji satelitarnej (o 3 punkty). Korzystanie z telewizji kablowej jest, ze zrozumiałych względów, zjawiskiem miejskim. Inne zmienne różnicujące wydają się pochodną konsekwencji zamieszkiwania w mieście lub na wsi. Natomiast miejsce zamieszkania nie różnicuje faktu posiadania anteny satelitarnej: ma ją 18% mieszkańców wsi (ale tylko co dziesiąte gospodarstwo rolników) i od 16 do 20% mieszkańców miast (w zależności od kategorii miejscowości). Im wyższe wykształcenie i lepsza sytuacja materialna, tym większy odsetek gospodarstw zalicza się zarówno do kablowych, jak i indywidualnych odbiorców telewizji satelitarnej.

W ciągu ostatnich dwóch lat podwoiła się liczba gospodarstw wyposażonych w odtwarzacze płyt kompaktowych. Obecny popyt na odtwarzacze CD można porównać z zapotrzebowaniem na odtwarzacze wideo na początku lat dziewięćdziesiątych.

Wyposażenie gospodarstw w radia i magnetofony stereo najczytelniej związane jest z wiekiem: im młodsi ankietowani, tym większy odsetek gospodarstw wyposażonych jest w sprzęt tego rodzaju (radia: od 24% wśród osób mających 65 lat i więcej do 73% wśród badanych do 24 lat; magnetofony odpowiednio: od 21 do 69%). Posiadanie odbiorników radiowych i magnetofonów związane jest też z położeniem społecznym ankietowanych: im lepsze warunki materialne i wyższe wykształcenie, tym większy odsetek użytkowników sprzętu stereofonicznego i tym większy odsetek posiadaczy co najmniej dwóch (lub więcej) egzemplarzy takiego sprzętu.

Wśród wymienionych w tabeli dóbr są takie, których z roku na rok przybywa, i takie, których zasięg od lat utrzymuje się na mniej więcej tym samym poziomie. Do tych ostatnich należą komputery.

Komputer jest w więcej niż co trzecim gospodarstwie domowym badanych z wyższym wykształceniem (36%), przedstawicieli kadry kierowniczej i inteligencji (39%). Posiada go także 30% prywatnych przedsiębiorców oraz 29% uczniów i studentów. Komputery znajdują się w co piątym gospodarstwie pracowników umysłowych (21%) i pracowników fizyczno-umysłowych (20%) oraz w co dziesiątym-dwunastym domu robotników wykwalifikowanych (10%), niewykwalifikowanych (8%) i bezrobotnych (9%). Na uwagę zasługuje fakt, że wśród wszystkich grup społecznych - wyróżnionych ze względu na różnorodne zmienne kryterialne - tylko w gospodarstwach rolników odnotowujemy całkowity brak komputerów.

Sprzęt sportowy i treningowo-rehabilitacyjny

Co trzecie gospodarstwo domowe (33%) wyposażone jest w sprzęt sportowy, rekreacyjny, a co czternaste (7%) - w specjalny sprzęt treningowo-rehabilitacyjny. Rower górski, narty, sprzęt do sportów wodnych itp. znajdują się przede wszystkim w domach osób młodych, zwłaszcza uczniów i studentów (50%), oraz badanych w wieku od 35 do 44 lat, natomiast sprzęt treningowy jest najpopularniejszy wśród najmłodszego pokolenia - do 24 lat (14%), szczególnie uczniów i studentów (20%), choć posiadają go także przedstawiciele innych grup wieku (od 3 do 9%). Posiadanie tych przedmiotów wiąże się z wykształceniem i sytuacją materialną badanych: im wyższe wykształcenie i lepsza kondycja finansowa, tym większy odsetek gospodarstw ma przedmioty służące zachowaniu dobrej kondycji fizycznej i tym częściej zdarza się, że gospodarstwo ma do dyspozycji więcej niż jeden przedmiot zaliczany do tej kategorii dóbr. Sprzęt sportowy, rekreacyjny cieszy się znacznie większą popularnością wśród mieszkańców miast niż wsi. Znajduje się w ponad połowie gospodarstw domowych kadry kierowniczej i inteligencji oraz gospodarstw należących do przedsiębiorców pracujących na własny rachunek (po 58%). Posiada go także znaczący odsetek gospodarstw pracowników fizyczno-umysłowych (49%), pracowników umysłowych (43%), robotników wykwalifikowanych (37%) i znacznie mniejszy odsetek rodzin bezrobotnych (33%) i robotników niewykwalifikowanych (28%). Najuboższe w sprzęt sportowy są rodziny rolników (15%).

		CBOS
Wyposażenie gospodarstw domowych w sprzęt:		
– sportowy, rekreacyjny, np. rower górski, narty, łódź itp.		33%
	(w tym: dwa lub więcej egzemplarzy - 4%)	
– treningowo-rehabilitacyjny do ćwiczeń		7%

Wyposażenie w sprzęt treningowo-rehabilitacyjny wiąże się, wyraźniej niż w przypadku sprzętu sportowego, z możliwościami finansowymi rodziny. Oprócz uczniów i studentów, z których co piąty dysponuje przyrządami do ćwiczeń fizycznych i rehabilitacji, taki stan posiadania deklarują jeszcze tylko prywatni przedsiębiorcy (20%). Można stąd wnosić, że dwie kategorie społeczne: młodzież i osoby dobrze sytuowane najszybciej przyswoiły sobie modne obecnie hasła dotyczące potrzeby ćwiczenia sprawności ruchowej i osobistej odpowiedzialności za własną kondycję fizyczną.

Księgozbiory, dzieła sztuki i inne przedmioty użytkowe

Wszystkie przedmioty, które niżej wymienimy, łączy wspólny wymiar - są one w jakiś sposób związane z potrzebami kulturalnymi, estetycznymi czy hobbystycznymi. Wszystkie też pośrednio charakteryzują styl życia i spędzania czasu wolnego członków gospodarstwa domowego. Jeśli nie liczyć rozpowszechnienia aparatów fotograficznych (które są dość popularne we wszystkich grupach społecznych), to kolejną wspólną cechą jest ich niewielki zasięg.

Księgozbiór liczący nie mniej niż 50 woluminów jest w co trzecim gospodarstwie domowym. Nie jest to wielkość imponująca, biorąc pod uwagę skromne wymagania dotyczące zdefiniowania księgozbioru. Posiadanie książek silnie wiąże się z poziomem wykształcenia ich właścicieli. Są one niemal nieobecne w domach rolników (7%) i robotników niewykwalifikowanych (8%), natomiast znajdują się w zdecydowanej większości domów osób z wyższym wykształceniem (83%).

Magnetowidy lub odtwarzacze wideo ma większość gospodarstw (59%), jednocześnie tylko nieliczni (8%) mają własny zbiór kaset wideo liczący co najmniej 30 sztuk. Najwyraźniej oferty wypożyczalni w pełni zaspokajają istniejące potrzeby w tym zakresie.

Znacznie korzystniej przedstawiają się relacje między użytkowaniem odtwarzacza CD (25%) a kolekcjonowaniem płyt kompaktowych. Wprawdzie zbiory płyt kompaktowych (co najmniej 30 sztuk) posiadają na razie tylko nieliczni (7%), ale to oznacza, iż mniej więcej co trzeci właściciel odtwarzacza gromadzi płytotekę. Zarówno zbiory kaset wideo, jak i kolekcje CD mają przede wszystkim osoby wykształcone (odpowiednio: 18 i 26%), zamożne (odpowiednio: 13 i 18%), a spośród grup zawodowych - przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji (odpowiednio: 22 i 29%), pracownicy umysłowi (odpowiednio: 11 i 21%) oraz prywatni przedsiębiorcy (odpowiednio: 18 i 19%). Z porównania danych liczbowych wynika, że posiadacze odtwarzaczy (wideo i kompaktów) wywodzący się z różnych grup społecznych przedkładają kolekcje płyt kompaktowych nad kolekcje kaset wideo, które są dostępne w gęstej sieci wypożyczalni.

		CBOS
Wyposażenie gospodarstw domowych w księgozbiory, dzieła sztuki i inne przedmioty użytku kulturalnego		
Aparat fotograficzny		59%
Zbiór książek powyżej 50 sztuk (poza podręcznikami szkolnymi)		33%
Zbiór kaset wideo powyżej 30 sztuk		8%
Zbiór płyt kompaktowych powyżej 30 sztuk		7%
Konsola do gier komputerowych		6%
Dzieła sztuki (obrazy, rzeźby, antyki)		3%
Kamera wideo		3%

Posiadanie kamery wideo jest zjawiskiem marginalnym i ściśle związanym z zamożnością. W porównaniu z innymi grupami społecznymi posiadaniem kamer wyróżniają się prywatni przedsiębiorcy (14%), przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji (12%), osoby z wyższym wykształceniem (13%) oraz dobrze sytuowane (9%).

Te same środowiska znacznie częściej niż przedstawiciele innych grup społecznych deklarują posiadanie dzieł sztuki. Najczęściej są one w domach osób z wyższym wykształceniem (14%) oraz kadry kierowniczej i inteligencji (18%).

Posiadanie telewizyjnych konsoli do zabaw i gier komputerowych jest relatywnie mało popularne i słabo zróżnicowane społecznie. Jest to zjawisko w jednakowym stopniu występujące w domach wiejskich i wielkomiejskich (po 5%), robotników niewykwalifikowanych i rolników (po 5%), urzędników i bezrobotnych (po 11%), biednych i zamożnych (7 i 6%). Na tym tle jedyną wyróżniającą się grupą są gospodarstwa prywatnych przedsiębiorców, z których co piąte (21%) jest zaopatrzone w taką „komputerową zabawkę”.

WYPOSAŻENIE GOSPODARSTW JAKO WSKAŹNIK KONDYCJI EKONOMICZNEJ

W ostatnich latach poprawiła się sytuacja materialna wielu rodzin, a rynek oferuje bogactwo artykułów, które w niedalekiej przeszłości były niedostępne lub trudno dostępne. W efekcie od kilku lat obserwujemy stałą poprawę wyposażenia gospodarstw domowych w dobra trwałego użytku. Dotyczy to wszystkich artykułów, nie tylko takich, które zaspokajają podstawowe potrzeby, ale także mających znaczenie prestiżowe i będących symbolem luksusowego życia. Jednocześnie istnieje znacząca grupa rodzin żyjących w trudnych warunkach materialnych, dla których nadal niedostępne są nawet takie dobra, które w gospodarstwach występują często. Z tego względu wyposażenie gospodarstw domowych w różnego rodzaju sprzęty i urządzenia jest dobrym wskaźnikiem zarówno zróżnicowania ekonomicznego społeczeństwa polskiego, jak i zróżnicowania potrzeb związanych ze stylem życia, aspiracjami i dążeniami Polaków.

Dane dotyczące rozpowszechnienia różnego rodzaju dóbr oraz dynamika wzrostu wyposażenia w niektóre z nich w krótkim okresie (w ciągu ostatnich dwóch lat) pozwalają na wyróżnienie trzech grup artykułów użytkowych. Ze względu na wyposażenie w nie gospodarstw domowych można je określić jako występujące:

1) *często* (pralki automatyczne, zamrażarki, telefony, magnetowidy, radia i magnetofony stereofoniczne oraz aparaty fotograficzne) - posiada je od 48% do 70% ogółu gospodarstw domowych;

2) *rzadko* (odtwarzacze płyt kompaktowych, kuchnie mikrofalowe, odbiorniki telewizji satelitarnej, komputery) - posiada je od 14 do 25% gospodarstw domowych;

3) *sporadycznie* (pralko-suszarki, zmywarki do naczyń, kamery wideo, konsole do gier komputerowych, zbiory kaset wideo, zbiory płyt kompaktowych oraz sprzęt treningowo-rehabilitacyjny) - posiada je od 3 do 8% gospodarstw domowych.

Z tej klasyfikacji wyłączono domy, mieszkania własnościowe oraz działki (rekreacyjne i budowlane), a także lodówki, telewizory kolorowe i odkurzacze oraz telewizję kablową. Posiadanie nieruchomości (domów, działek itp.) jest czymś nieporównywalnym z najdroższym nawet wyposażeniem w sprzęt i urządzenia domowe. O wyeliminowaniu lodówek, odkurzaczy i telewizorów kolorowych zdecydował stopień ich rozpowszechnienia, który można nazwać „nasyceciem” - ma je od 91 do 96% gospodarstw domowych. Oznacza to, że posiadanie ich należy do standardu wyposażenia każdej rodziny i przestało być wyznacznikiem położenia materialnego czy też wskaźnikiem różnicowań potrzeb i aspiracji. Jeśli zaś chodzi o dostęp do telewizji kablowej, to wybór jest dość ograniczony, ponieważ znaczna część kraju nie jest objęta jej siecią.

Za dobra występujące często uznano takie, które znajdują się w wyposażeniu co najmniej 48% gospodarstw domowych. Są to: pralki automatyczne, zamrażarki, telefony, magnetowidy, radia i magnetofony stereofoniczne oraz aparaty fotograficzne. W przeciwieństwie do telewizorów, lodówek i odkurzaczy posiadanie ich jest społecznie zróżnicowane. Jednocześnie ze względu na duży stopień rozpowszechnienia i fakt, iż służą one do zaspokojenia dość podstawowych potrzeb, ich brak może powodować dyskomfort psychiczny. Brak w gospodarstwie domowym dóbr uznanych przez innych za powszechnie dostępne i niezbędne wywiera swego rodzaju społeczną presję i pobudza chęć do ich posiadania. O ile jednak posiadanie dóbr, które są rozpowszechnione w niewielkim stopniu, jest pozytywnym wyróżnikiem statusu społecznego i ekonomicznego, o tyle niski stopień

wyposażenia w dobra zaliczone do pierwszej grupy jest wyróżnikiem negatywnym, świadczy o złej kondycji ekonomicznej, niskiej pozycji społecznej i może powodować szczególne poczucie upośledzenia i frustracji.

Tabela 4

w procentach

	Nasylenie gospodarstw domowych dobrami występującymi często			
	nie posiadające żadnego dobra lub tylko 1	posiadające 2 - 3 dobra	posiadające 4 - 5 dóbr	posiadające co najmniej 6 z 7 dóbr
Ogółem	17	23	31	30
Wykształcenie				
Podstawowe	36	28	24	13
Zasadnicze zawodowe	13	25	37	24
Średnie	6	18	32	44
Wyższe	1	9	30	60
Ocena własnych warunków materialnych				
Złe	30	26	29	15
Średnie	15	25	33	27
Dobre	6	15	27	52

Najniższy stopień wyposażenia w dobra występujące często wykazują gospodarstwa osób nisko wykształconych i źle sytuowanych. Jest to dość oczywista konstatacja, ale potwierdza tezę, że stan posiadania dóbr trwałego użytku jest dobrym wskaźnikiem zróżnicowania społecznego i ekonomicznego. Wyraźnie pod tym względem upośledzone (posiadają co najwyżej jedno dobro) są także gospodarstwa osób starszych, po 55 roku życia (od 27% do 37%) i gospodarstwa wiejskie (31%), a spośród grup społeczno-zawodowych: gospodarstwa rencistów (33%) i emerytów (32%), rolników (23%), bezrobotnych (26%) i gospodyń domowych (27%). Posiadaniem co najmniej 6 z 7 wymienionych dóbr wyróżniają się gospodarstwa przedstawicieli kadry kierowniczej i inteligencji (68%), prywatnych przedsiębiorców (57%), urzędników niższego szczebla (54%) oraz uczniów i studentów (52%).

W dobra, które zaliczyliśmy do drugiej grupy, wyposażonych jest od 14 do 25% gospodarstw domowych. Są to: odtwarzacze płyt kompaktowych, kuchnie mikrofalowe, odbiorniki telewizji satelitarnej, komputery. Łączy je wspólna cecha: w krótkim okresie znacząco przybyło gospodarstw, które wzbogaciły o nie swój stan posiadania. Wyjątek stanowi rozpowszechnienie komputerów, które od lat utrzymuje się na tym samym poziomie. Określenie tych dóbr jako występujących rzadko nie oznacza niedoboru na rynku. Przeciwnie - wobec bogatej oferty rynkowej i dużego zapotrzebowania na te dobra, o czym świadczy duża dynamika wzrostu liczby kuchenek mikrofalowych, odtwarzaczy CD i telewizji satelitarnej, tworzą one kategorię dóbr „pożądanych”, acz nadal nie dla wszystkich jednakowo dostępnych. Stopień wyposażenia gospodarstw w wymienione dobra jest silnie zróżnicowany. Nawet najlepiej sytuowane gospodarstwa w większości mają nie więcej niż dwa urządzenia zaklasyfikowane do tej kategorii dóbr. Można przypuszczać, że są one przedmiotem aspiracji i dążeń znacznej części gospodarstw, ale brak tych dóbr nie jest odczuwany jako świadectwo społecznej marginalizacji. Zbyt wiele rodzin znajduje się w podobnej sytuacji, by niski stopień wyposażenia gospodarstwa w te dobra mógł być uznany za negatywny wyróżnik położenia społecznego.

Tabela 5 w procentach

	Nasylenie gospodarstw domowych dobrami występującymi rzadko			
	nie posiadające żadnego dobra	posiadające 1 dobro	posiadające 2 dobra	posiadające co najmniej 3 z 4 dóbr
Ogółem	56	24	13	7
Wykształcenie				
Podstawowe	73	19	6	2
Zasadnicze zawodowe	59	26	11	4
Średnie	44	28	18	10
Wyższe	31	26	23	20
Ocena własnych warunków materialnych				
Złe	73	17	8	2
Średnie	58	27	11	4
Dobre	34	28	22	16

W porównaniu z innymi grupami największy stopień nasycenia dobrami zaliczonymi do tej kategorii występuje w gospodarstwach wielkomiejskich oraz w gospodarstwach osób od 25 do 54 lat.

Dobra, które określiliśmy jako występujące sporadycznie, posiada od 3 do 8% gospodarstw domowych. Są to: pralko-suszarki, zmywarki do naczyń, kamery wideo, konsole do gier komputerowych, zbiory kaset wideo, zbiory płyt kompaktowych oraz sprzęt treningowo-rehabilitacyjny do ćwiczeń. Wydaje się, że posiadanie tych dóbr nie stanowi „nakazu kulturowego”, który powstaje w sytuacji ich dużego rozpowszechnienia.

Tabela 6 w procentach

	Nasycenie gospodarstw dobrami występującymi sporadycznie			
	nie posiadające żadnego dobra	posiadające 1 dobro	posiadające 2 dobra	posiadające co najmniej 3 z 6 dóbr
Ogółem	71	21	5	3
Wykształcenie				
Podstawowe	85	13	2	-
Zasadnicze zawodowe	74	23	2	1
Średnie	63	23	9	4
Wyższe	40	38	14	8
Ocena warunków materialnych				
Złe	84	13	1	1
Średnie	74	21	4	1
Dobre	51	30	11	8

Posiadanie tych dóbr jest silnie powiązane z syndromem cech współokreślających pozycję społeczną (wykształcenie, dochody, zawód) i stanowi pozytywny wyróżnik statusu społecznego.

Ogółem blisko dwóch na trzech ankietowanych legitymuje się prawem własności do zajmowanego przez rodzinę domu lub mieszkania, a zaopatrzenie gospodarstw w lodówki, telewizory kolorowe, odkurzacze, zamrażarki i komputery osiągnęło stan zaspokojenia potrzeb w tym zakresie. Z roku na rok rośnie liczba gospodarstw posiadających magnetowidy, odtwarzacze płyt kompaktowych, kuchnie mikrofalowe. Przybywa abonentów telewizji kablowej i właścicieli anten do odbioru telewizji satelitarnej. Inne dobra cieszą się mniejszą popularnością i bardziej niż z sytuacją materialną związane są ze stylem życia i potrzebami kulturalnymi ankietowanych.

Wyposażenie gospodarstw domowych w dobra trwałego użytku jest dobrym wyróżnikiem zróżnicowania ekonomicznego. Stopień nasycenia gospodarstw dobrami, które w warunkach polskich uchodzą za występujące często, wskazuje na upośledzenie pod tym względem gospodarstw wiejskich, zwłaszcza rolniczych, oraz gospodarstw osób najstarszych. Jest rzeczą naturalną, że powszechność jakichś dóbr stwarza sytuację nakazu kulturowego do ich posiadania, a niemożność jego zaspokojenia może być źródłem frustracji i zawiści społecznej. W tym sensie stan zasobów dóbr trwałego użytku może służyć nie tylko jako rozpoznanie zamożności gospodarstw domowych, ale także jako prognozowanie nastrojów społecznych.

A N E K S

PODZIAŁ NA REGIONY W BADANIACH CBOS

1. Region północny:

09 woj. elbląskie
10 woj. gdańskie
17 woj. koszalińskie
26 woj. olsztyńskie
39 woj. słupskie
41 woj. szczecińskie

2. Region zachodni:

11 woj. gorzowskie
12 woj. jeleniogórskie
20 woj. legnickie
45 woj. wałbrzyskie
47 woj. wrocławskie
49 woj. zielonogórskie

3. Region środkowozachodni:

05 woj. bydgoskie
13 woj. kaliskie
16 woj. konińskie
21 woj. leszczyńskie
29 woj. pilskie
32 woj. poznańskie
44 woj. toruńskie
46 woj. włocławskie

4. Region środkowy:

01 woj. warszawskie
07 woj. ciechanowskie
24 woj. łódzkie
30 woj. piotrkowskie
31 woj. płockie
34 woj. radomskie
37 woj. sieradzkie
38 woj. skierniewickie

5. Region wschodni:

02 woj. białkopodlaskie
03 woj. białostockie
06 woj. chełmskie
22 woj. lubelskie
23 woj. łomżyńskie
28 woj. ostrołęckie
36 woj. siedleckie
40 woj. suwalskie
48 woj. zamojskie

6. Region południowo-wschodni:

15 woj. kieleckie
18 woj. krakowskie
19 woj. krośnieńskie
25 woj. nowosądeckie
33 woj. przemyskie
35 woj. rzeszowskie
42 woj. tarnobrzeskie
43 woj. tarnowskie

7. Region południowo-zachodni:

04 woj. bielskie
08 woj. częstochowskie
14 woj. katowickie
27 woj. opolskie

Tabela 1. Domy mieszkalne i mieszkania własnościowe.
1 - Gospodarstwa posiadające dom lub mieszkanie
albo dom i mieszkanie; 2 - Gospodarstwa nie posiadające
ani domu, ani mieszkania własnościowego
(%)

	1	2	Liczba osób
Ogółem	63	37	1167
Płeć			
Mężczyźni	67	33	552
Kobiety	59	41	615
Wiek			
do 24 lat	48	52	162
25-34	54	46	207
35-44	61	39	250
45-54	70	30	214
55-64	72	28	144
65 lat i więcej	71	29	189
Miejsce zamieszkania			
Wieś	83	17	433
Miasto do 20 tys.	62	38	154
od 21 do 100 tys.	47	53	224
101-500 tys.	49	51	210
501 tys.i więcej mieszk.	48	52	145
Region			
Północny	63	37	146
Zachodni	52	48	122
Środkowozachodni	76	24	187
Środkowy	57	43	199
Wschodni	71	29	124
Południowo-wschodni	73	27	189
Południowo-zachodni	49	51	201
Wykształcenie			
Podstawowe	71	29	373
Zasadnicze zawodowe	52	48	299
Średnie	61	39	398
Wyższe	73	27	95
Grupa społ.-zaw. pracujący			
Kadra kier., inteligencja	71	29	71
Prac.umysł.niż.szczebla	54	46	122
Pracownicy fiz.- umysł.	50	50	72
Robotnicy wykwalifikowani	60	40	120
Robotnicy niewykwalifik.	59	41	73
Rolnicy	97	3	55
Prywatni przedsiębiorcy	63	37	46
Bierni zawodowo			
Renciści	73	27	145
Emeryci	68	32	196
Uczniowie i studenci	54	46	75
Bezrobotni	59	41	104
Gospodynie domowe i inni	45	55	86
Pracujący poza rolnictwem			
Sfera budżetowa	61	39	127
Sektor państwowy	52	48	108
Sektor prywatny	60	40	283
Spółdzielczość	67	33	16
Dochody na jedną osobę			
Poniżej 200 zł	71	29	228
201 - 325	65	35	177
326 - 449	53	47	187
450 - 599	54	46	158
Powyżej 599 zł	62	38	228
Ocena własnych war. mater.			
Źle	59	41	327
Średnie	60	40	540
Dobre	72	28	299
Udział w prakt. religijnych			
Kilka razy w tygodniu	63	37	68
Raz w tygodniu	67	33	583
Kilka razy w miesiącu	66	34	169
Kilka razy w roku	57	43	238
W ogóle nie uczestniczy	45	55	108
Poglądy polityczne			
Lewica	58	42	241
Centrum	62	38	334
Prawica	67	33	355
Trudno powiedzieć	61	39	233

Tabela 2. Stan posiadania dóbr występujących często (pralki automatyczne, zamrażarki, telefony, magnetowidy, radia i magnetofony stereofoniczne, aparaty fotograficzne). Gospodarstwa domowe: 1 - nie posiadające żadnego z wymienionych dóbr; 2 - posiadające jedno dobro; 3 - posiadające dwa dobra; 4 - trzy dobra; 5 - cztery dobra; 6 - pięć dóbr; 7 - sześć dóbr; 8 - posiadające wszystkie wymienione dobra

	(%)								
	1	2	3	4	5	6	7	8	Liczba osób
Ogółem	8	9	10	13	15	16	16	14	1073
Płeć									
Mężczyźni	7	6	10	13	16	15	20	13	515
Kobiety	9	11	10	13	14	16	13	14	558
Wiek									
do 24 lat	1	7	6	12	16	11	22	24	160
25-34	3	8	7	9	18	24	22	10	202
35-44	6	4	5	16	15	19	18	16	235
45-54	6	7	12	9	13	19	17	17	201
55-64	16	11	17	14	12	10	11	9	121
65 lat i więcej	19	18	16	17	13	6	6	5	154
Miejsce zamieszkania									
Wieś	16	15	15	13	16	12	9	5	365
Miasto do 20 tys.	5	5	7	15	17	14	19	17	146
od 21 do 100 tys.	2	7	7	11	9	25	23	16	219
101-500 tys.	3	4	9	12	16	19	17	20	204
501 tys. i więcej mieszk.	5	3	5	12	16	10	25	24	138
Region									
Północny	8	8	10	13	13	18	13	18	134
Zachodni	9	4	8	10	14	19	24	12	111
Środkowozachodni	3	8	9	12	17	17	21	12	181
Środkowy	10	10	11	11	11	10	15	22	179
Wschodni	12	7	13	14	15	16	9	13	109
Południowo-wschodni	10	14	10	15	16	15	15	7	171
Południowo-zachodni	6	8	9	13	17	17	17	12	188
Wykształcenie									
Podstawowe	18	18	14	14	12	12	7	6	305
Zasadnicze zawodowe	5	8	11	14	17	20	17	7	283
Średnie	3	3	7	11	16	16	22	22	388
Wyższe	0	1	2	7	16	14	28	32	95
Grupa społ.-zaw. pracujący									
Kadra kier., inteligencja	0	1	0	8	9	13	26	42	71
Prac. umysł. niż. szczebla	2	1	4	6	14	20	31	23	120
Pracownicy fiz. - umysł.	0	3	4	14	15	24	24	15	72
Robotnicy wykwalifikowani	2	5	7	19	22	21	17	8	117
Robotnicy niewykwalifik.	3	10	13	10	24	17	15	7	71
Rolnicy	10	13	24	19	14	13	3	4	50
Prywatni przedsiębiorcy	0	3	0	9	16	14	34	23	46
Bierni zawodowo									
Renciści	18	15	14	13	14	10	8	7	119
Emeryci	17	15	18	16	11	10	7	7	164
Uczniowie i studenci	0	0	5	15	15	13	19	33	75
Bezrobotni	13	13	8	9	13	19	13	11	90
Gospodynie domowe i inni	12	15	10	9	14	20	16	5	76
Pracujący poza rolnictwem									
Sfera budżetowa	1	2	3	11	11	17	30	24	126
Sektor państwowy	2	2	6	10	22	25	16	18	106
Sektor prywatny	3	6	6	11	16	18	24	16	276
Spółdzielczość	0	12	11	16	17	10	14	20	16
Dochody na jedną osobę									
Poniżej 200 zł	13	13	13	12	17	18	9	5	199
201 - 325	8	12	11	15	17	18	14	5	163
326 - 449	13	9	6	13	14	15	17	14	163
450 - 599	7	6	12	12	14	11	17	20	147
Powyżej 599 zł	2	6	8	11	14	17	20	21	222
Ocena własnych war. mater.									
Złe	15	15	12	14	14	15	11	5	279
Średnie	7	8	11	14	17	16	14	13	501
Dobre	2	4	6	9	11	16	26	26	293
Udział w prakt. religijnych									
Kilka razy w tygodniu	11	13	12	7	15	15	7	19	60
Raz w tygodniu	8	9	11	15	16	14	14	13	539
Kilka razy w miesiącu	11	11	7	7	13	19	19	13	150
Kilka razy w roku	7	5	9	14	11	18	22	15	222
W ogóle nie uczestniczy	7	10	9	13	18	16	16	11	101
Poglądy polityczne									
Lewica	8	7	12	10	17	18	15	14	222
Centrum	5	6	7	16	17	21	15	13	317
Prawica	6	6	10	12	13	14	21	18	334
Trudno powiedzieć	16	19	11	12	12	9	12	9	195

Tabela 3. Stan posiadania dóbr występujących rzadko (kuchnie mikrofalowe, odtwarzacze płyt kompaktowych, anteny do odbioru telewizji satelitarnej, komputery). Gospodarstwa domowe: 1 - nie posiadające żadnego z wymienionych dóbr; 2 - posiadające jedno dobro; 3 - dwa dobra; 4 - trzy dobra; 5 - posiadające wszystkie wymienione dobra

	(%)					
	1	2	3	4	5	Liczba osób
Ogółem	56	24	13	5	2	510
Płeć						
Mężczyźni	53	26	14	5	2	260
Kobiety	59	23	11	5	2	250
Wiek						
do 24 lat	46	28	21	5	0	88
25-34	52	27	13	8	1	100
35-44	51	24	16	6	4	123
45-54	49	28	14	8	2	109
55-64	67	24	5	3	2	48
65 lat i więcej	78	15	6	1	0	42
Miejsce zamieszkania						
Wieś	69	21	7	3	1	134
Miasto do 20 tys.	53	25	17	4	1	73
od 21 do 100 tys.	52	25	15	6	2	108
101-500 tys.	45	33	15	6	2	116
501 tys.i więcej mieszk.	45	20	21	12	1	80
Region						
Północny	55	27	13	4	2	66
Zachodni	49	25	15	7	4	62
Środkowo-zachodni	56	21	16	5	3	82
Środkowy	54	27	10	8	1	93
Wschodni	73	17	7	1	0	33
Południowo-wschodni	63	22	13	2	0	69
Południowo-zachodni	48	28	15	8	1	105
Wykształcenie						
Podstawowe	73	19	6	2	0	101
Zasadnicze zawodowe	59	26	11	3	1	122
Średnie	44	28	18	8	2	221
Wyższe	31	26	23	15	5	66
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier., inteligencja	23	32	21	16	7	54
Prac.umysł.niż.szczebla	37	32	21	11	0	77
Pracownicy fiz.- umysł.	41	35	15	9	0	42
Robotnicy wykwalifikowani	60	28	9	2	1	48
Robotnicy niewykwalifik.	67	15	9	6	3	24
Rolnicy	78	15	7	0	0	12
Prywatni przedsiębiorcy	37	25	14	12	11	29
Bierni zawodowo						
Renciści	72	16	8	3	1	40
Emeryci	72	20	7	1	1	56
Uczniowie i studenci	33	30	30	7	0	51
Bezrobotni	58	27	13	1	1	44
Gospodynie domowe i inni	64	21	11	4	0	31
Pracujący poza rolnictwem						
Sfera budżetowa	42	30	20	6	2	74
Sektor państwowy	39	37	15	7	2	65
Sektor prywatny	50	23	13	10	3	143
Spółdzielczość	53	24	15	8	0	8
Dochody na jedną osobę						
Poniżej 200 zł	71	21	5	1	1	65
201 - 325	64	26	8	2	1	64
326 - 449	49	27	17	5	1	96
450 - 599	54	22	15	8	1	73
Powyżej 599 zł	47	25	17	9	3	122
Ocena własnych war. mater.						
Złe	73	17	8	1	1	88
Średnie	58	27	11	4	0	225
Dobre	34	28	22	12	4	197
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	59	23	16	1	0	28
Raz w tygodniu	59	23	12	5	1	241
Kilka razy w miesiącu	52	26	13	5	3	81
Kilka razy w roku	49	26	15	9	2	121
W ogóle nie uczestniczy	64	22	9	3	3	39
Poglądy polityczne						
Lewica	55	24	14	4	2	108
Centrum	55	25	12	7	2	152
Prawica	52	25	15	7	1	170
Trudno powiedzieć	66	22	9	2	2	79